

Nacka Nairobi

Om att dokumentera ett
internationellt utbytesprojekt

FÖRFATTARE: MAGNUS ROSSHAGEN

ARTIKEL NUMMER 9/2016

Abstract

Artikeln beskriver ett utbyte mellan MediaGymnasiet i Nacka strand och Our Lady of Fatima Secondary school i Kenyas huvudstad Nairobi. Elever från de båda skolorna har under utbytesresor 2009-2015 skildrat teman som gator, hem, familjer och identitet i både Nairobi och Stockholm. Bilderna och texterna har resulterat i ett flertal utställningar. Hösten 2015 gav MediaGymnasiet ut boken NackaNairobi. Diskussioner kring de likheter som existerar trots skilda levnadsvillkor, har varit en viktig del av processen i arbetet med dokumentationen. Texten beskriver de utmaningar som kan förekomma när utbyten och långsiktiga samarbeten byggs upp. Artikeln riktar sig till skolverksam personal och elever som vill genomföra utbyten och skildra den vardag och verklighet som existerar bortom nyhetsrubrikerna.

*Magnus Rosshagen är gymnasielärare i Fotografisk bild, Medieproduktion och Digitalt skapande och arbetar MediaGymnasiet i Nacka strand. Sedan 2014 har Magnus en förestelärartjänst med ansvar för skolans arbete med internationalisering.
E-post: magnus@mediagymnasiet.se*

Denna artikel har den 7 januari 2016 accepterats för publicering i Skolportens numrerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan av Nacka kommuns läsgrupp med Björn Söderqvist fil. dr. samt rektor, Nacka kommun, som gruppens ordförande.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens nättidskrift Undervisning & Lärande:
www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuell metodbok med författaranvisningar:
www.skolporten.se/metodbok

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

Innehållsförteckning

Abstract.....	2
1. Inledning.....	5
2. Syfte.....	6
3. Metod.....	6
4. Huvuddel/Undersökning.....	7
4.1 Utbyte 2010-2011.....	8
4.2 Utbyte 2012-2013.....	11
4.3 Dokumentation och informationsspridning.....	12
4.4 Utbyte 2014-2015.....	14
5. Resultat- och diskussionsdel	15
6. Reflektion.....	19
7. Bilagor	20
Bilaga 1: Förstasidan. Dagens Nyheter 2008-01-25.....	20
Bilaga 2: Förstasidan. Dagens Nyheter 2008-02-13	20
8. Referenser	21

1. Inledning

Jag besökte Korogocho i östra Nairobi första gången i slutet av 2007. Kampanjen inför presidentvalet i Kenya var inne i sitt slutskede, affischer på kandidaterna prydde husväggarna och de olika partiernas manifestationer avlöste varandra ute i kvarteren. På gårdsplanen framför den lokala radiostationen Koch FM träffade jag Raphael Obonyo. Han hade tröttnat på den negativa beskrivningen av Korogocho som ett område fyllt av våld och kriminalitet och tillsammans med en grupp ungdomar startat Koch FM. Under mitt besök där mötte jag flera andra ungdomsorganisationer som genom rättighetsbaserat arbete skapat hopp och bidragit till positiva förändringar.

Några veckor senare var jag tillbaka i Sverige. I Kenya hade våldet exploderat efter en långdragen rösträkning och ett ifrågasatt valresultat. En bild på en ung man med machetkniv framför brinnande bilar och rubriken ”Stamkrig i Kenya” prydde omslaget på Dagens Nyheter. Det organiserade och fredliga valet jag upplevde på plats i Nairobi hade hamnat i skuggan av det våld och de etniska motsättningar som pågick i landet. Hårdast drabbade var unga människor i Nairobis slumområden.

Hösten 2008 träffade jag Raphael Obonyo i Stockholm. Han var inbjuden att delta i ett seminarium som arrangerats av Kungliga Konsthögskolan i Sverige kring informella bosättningar i några av världens växande städer. Vi diskuterade möjligheten att hitta ett samarbete mellan MediaGymnasiet, skolan jag jobbar på, och en gymnasieskola i Nairobi. Syftet var att skapa möten mellan svenska och kenyanska ungdomar, bidra till ökad förståelse och hitta berättelser bortom medias nyhetsrubriker.

Ett år senare reste jag, en kollega och tre elever från MediaGymnasiet på en planeringsresa till Our Lady of Fatima Secondary school i Kariobangi, som ligger i utkanten av Korogocho. Under några intensiva dagar träffade vi skolledningen, elever, lärare och representanter för organisationer i området. Resan blir startpunkten för utbytet som, med stöd från Sida genom Universitet- och högskolerådet, möjliggjort att ett 60-tal lärare och elever från de båda skolorna kunnat delta i utbytesresor till Sverige och Kenya. De sex år som gått sedan den första planeringsresan har gett oförglömliga minnen som vidgat perspektiven och fördjupat vänskaper. Det har även funnits utmaningar och fallgropar i form av skilda utbildningssystem, kulturskillnader och olika ekonomiska förutsättningar vilka påverkat maktperspektivet.

Dokumentation och informationsspridning har sedan starten varit en viktig del av utbytet. Ett flertal olika medieprojekt har genomförts under resorna. Eleverna har i text och bild skildrat gatuliv i Stockholm och Nairobi och besökt varandras kvarter och hem. Familjer i de båda städerna har porträtterats i och framför sina hem. På ett hustak i Kariobangi

hölls en fotoworkshop med fokus på identitet och mode där föreställningar om kenyansk och svensk ungdomsidentitet, mode och genus utmanades. Elevernas bilder och texter har gett en unik inblick i de båda städernas platser och identiteter och resulterat i ett flertal utställningar både i Stockholm och Nairobi samt boken "Nacka Nairobi" som gavs ut hösten 2015. Diskussioner om hur vi upplever varandras kulturer, med fokus på de likheter som existerar trots skilda levnadsvillkor, har varit en viktig del av processen i arbetet med dokumentationen. Den stereotypa bilden av Afrika som den nigerianska författaren Chimamanda Ngozi Adichie (2009) tog upp i sin uppmärksammande Ted-Talk föreläsning "The danger of a single story" har varit en av utgångspunkterna i diskussioner.

Min förhoppning är att artikeln ska inspirera andra elever och lärare till resor, möten och skapa en nyfikenhet att skildra den vardag och verklighet som existerar bortom nyhetsrubrikerna.

2. Syfte

Syftet med artikeln är att utifrån mina erfarenheter som projektledare för utbytet mellan MediaGymnasiet i Nacka strand och Our Lady of Fatima Secondary school i Nairobi uppmuntra och inspirera andra skolor att jobba med internationalisering och utbytesprojekt. Jag har valt att fokusera på framgångsfaktorerna i arbetet med dokumentation och informationsspridning som genomförts inom ramen för utbytet. Texten syftar även till att beskriva utmaningar och fallgropar som kan förekomma när utbyten och långsiktiga samarbeten byggs upp och utvecklas.

3. Metod

I artikeln har mina egna erfarenheter och reflektioner kompletteras med underlag ur samtal, korrespondens, intervjuer, utvärderingar och rapportering som genomförts under utbytet. Jag har valt att kronologiskt beskriva utvecklingen av det genomförda dokumentationsarbetet vilket varit en röd tråd under arbetet med utbytet. Utgångspunkten har varit olika medieprojekt som genomförts, där eleverna i text och bild skildrat fysiska platser i de båda städerna och undersökt frågor som stad och identitet. Exempel på andra informationsspridande aktiviteter är utställningar i både Stockholm och Nairobi och genomförda föreläsningar och seminarier. Processen kring arbetet med den nyligen publicerade boken Nacka Nairobi beskrivs även. Under utbytet har även den bild av Afrika som framställs i

svensk media diskuterats. Exempel är de nyhetsbilder som publicerades under våldsamheterna efter valet i Kenya 2007.

I textens huvuddel beskrivs arbetet med dokumentations- och informationsspridning. En annan framgångsfaktor som tas upp är arbetet med att starta upp K-Youth Media, en medieutbildning som erbjuder unga kenyaner från östra Nairobis slumområden möjligheter att studera film, foto och journalistik och genomföra egna medieprojekt. Bildandet av föreningen Nacka Nairobi Initiative (som startats av elever och lärare på MediaGymnasiet) ingår även i denna del av texten. Det pedagogiska resultatet beskrivs bland annat utifrån intervjuer och rapporter med deltagande elever.

I textens avslutande resultat- och diskussionsdel beskriver jag utmaningar och reflekterar över vad som kunde ha gjorts annorlunda. Maktperspektivet, kulturella skillnader, förväntningar och olika sätt att se på pedagogik och utbildning är några av de områden som berörs. Erfarenheter från utbytet kompletteras med utdrag ur skolans styrdokument, samt aktuell forskning kring internationella utbyten och internationalisering. Litteratur och undersökningar kopplat till hur Afrika skildras i vår postkoloniala tid har även vävts in i denna del av texten.

4. Huvuddel / Undersökning

Hösten 2009 reste jag tillsammans med en kollega till Nairobi för att planera ett utbyte med partnerskolan Our Lady of Fatima Secondary school. Tillsammans med Raphael Obonyo som förmedlat kontakten med skolan, träffade vi den nytillträdde rektorn och några av skolans lärare. Förutsättningen för att kunna genomföra ett utbyte genom Universitets- och högskolerådets (f.d. Internationella Programkontoret) Athenaprogram, som riktar sig till yrkesförberedande gymnasieinriktningar, var att våra elever som gick Medieprogrammet kunde samarbeta med elever som gick motsvarande inriktning. I Kenya finns inga yrkesförberedande program inom media på gymnasienivå. Journalistklubben, en av flera klubbar på Our Lady of Fatima, där elever samlas utanför lektionstid blev samarbetspartner. Under planeringsresan diskuterade vi förutsättningarna för ett samarbete och satte upp riktlinjer. Utbytets främsta syfte, förutom att utbyta erfarenheter och skapa intresse för internationella frågor, var att stärka elevernas kompetens inom media. Raphael och jag hade tidigare diskuterat medieprojekt inom film, foto och journalistik där eleverna från de båda skolorna skulle skildra vardagsliv och fysiska platser i Nairobi och Stockholm för att skapa en ökad förståelse för varandras verkligheter. Min tanke, som mottogs positivt av partnerskolans lärare, var att uppdra på samma

tema skulle genomföras både i Stockholm och Nairobi för att ge en bra bild av de båda städernas platser och identiteter. Lokala organisationer såsom radiostationen Koch FM, Filmkooperativet Ghetto Films, Miss Koch som jobbar med kvinnors rättigheter och ungdomsnätverket Youth Congress deltog i diskussionerna. Deras erfarenheter av att med hjälp av media och påverkansarbete förändra bilden av Korogocho gav värdefulla insikter.

4.1 Utbytet 2010-2011

Ett år senare stod jag med en grupp elever och några kollegor vid ankomsthallen på Arlandas terminal 5. Vi hade med oss handmålade skyltar med texten Välkommen/Karibu (motsvarigheten på swahili). Efter en lång väntan såg vi äntligen gruppen av kenyanska elever och lärare komma med sina fullastade bagagevagnar. Uttrycket i deras förväntansfulla ansikten är ett minne jag alltid kommer att bära med mig. En av styrkorna i Athenautbytet är ömsesidigheten när det gäller deltagare, samma antal elever och lärare från de båda skolorna ska delta i utbytesresorna. Detta skapar unika möjligheter för partnerskolor i låg- och medelinkomstländer att få resa och stärka elevernas yrkeskompetens.

För de kenyanska eleverna, varav de flesta kommer från fattiga förhållanden, hade en resa till Sverige förblivit en dröm om det inte hade varit för utbytet. Flera av dem har i rapporter och intervjuer beskrivit hur de ända fram till att planet lyfte inte trodde att det skulle få resa. En av eleverna berättar i sin rapport: ”Innan jag reste så var det som om ingen runt omkring mig, inte ens mamma, trodde att jag skulle få åka till Sverige eftersom få där jag kommer ifrån lyckas med något i livet”.

Det första medieprojektet som genomfördes var en dokumentation av gator på Södermalm i Stockholm. De kenyanska eleverna delades in i reportageteam med elever som gick i årskurs två på MediaGymnasiets fotoinriktning. Varje grupp tilldelades en gata och uppdraget bestod i att i text och bild skildra gatan. Eleverna från Kenya skulle framförallt skildra sina intryck av den svenska gatan, ett liknande uppdrag genomfördes ett halvår senare genomföras i Kenya.

Under utbytet i Sverige diskuterade vi hur media påverkar vår världsbild. Eleverna och lärarna från Kenya hade med sig dagstidningar och under en av fotolektionerna jämfördes nyhets- och reklambilder i svenska och kenyanska tidningar. Jag hade även förberett en föreläsning på temat ”Bilden av Afrika” vars syfte var att diskutera den ofta stereotypa bilden av Afrika som ofta förmedlas i svensk- och västerländsk media. En av bilderna (Curtis, 2008) som publicerades på Dagens Nyheters omslag efter valupploppen föreställer en ung man med machetkniv i handen och en drogad blick. I bakgrunden bredvid brinnande bilar står en skrattande ung man. Rubriken lyder ”Krissamtal ska stoppa mordandet i Kenya” (Dagens Nyheter, 2008a).

I bildtexten under bilden framgår det att det är en man från luofolket, namn saknas.¹ En annan bild som publicerades några veckor senare på Dagens Nyheters framsida. Den är tagen av den prisbelönta DN-fotografen Paul Hansen och föreställer en man omringad av en grupp män med pilbågar, machete och påkar. Mannen sträcker ut armarna och bönar för sitt liv. ”Här styr mobben- DN i stamstridernas Kenya” (Dagens Nyheter, 2008b)² lyder rubriken. Bilderna väckte starka reaktioner hos de kenyanska eleverna och lärarna som hade egna upplevelser av våldet som följde efter presidentvalet i Kenya 2007. De upprördes över hur bilden av Kenya sprids över världen. Varför väljer de att bara lyfta fram det värsta våldet, frågar en av eleverna. Jag visade även en bild av folk som står och köar som jag tog under själva valdagen i Kenya som publicerades i Kyrkans tidning efter valet och nämner hur begränsat utrymme valet fick i svensk media i jämförelse med oroligheterna som följde därefter. Nyhetsbildens funktion att dokumentera verkliga händelser ska ge oss en bild av hur verkligheten gick till (Carlsson & Koppfeldt, 2001). Dramatikern och novellisten William Burroughs uttryck ”No problem, no story” (Burroughs i Bergström, 2007) ringar in den problematik som ofta följer den snabba nyhetsrapporteringen, dramatiska bilder syftar till att engagera läsare och tittare, men ger inte hela verkligheten. Ngozi Adichie (2009) leder till vidare diskussion om hur arvet från kolonialismen lever kvar i våra föreställningar om världen och om konsekvenserna när bara en bild av verkligheten beskrivs.

Elevdeltagandet har alltid varit en viktig del av utbytet. På MediaGymnasiet bildades en Kenyagrupp redan innan den första planeringsresan. Gruppen var öppen för samtliga elever, lärare och övrig skolpersonal. Syftet med gruppen har förutom att planera utbytesresor och genomföra och utvärdera dessa varit att skapa diskussioner kring internationalisering, ge nya perspektiv och utmana föreställningar. Ett annat tydligt uppdrag har varit att aktivt jobba med informationsspridning. Att dokumentera och visa upp genomförda projekt och nå ut med budskap har varit en av utbytets framgångsfaktorer. Detta har skapat ringar på vattnet och lett till att utbytet har nått ut till andra målgrupper. Informationsspridningen har delvis skett på skolan, elever och lärare som deltagit i utbytesresor har besökt klasser och berättat om utbytet. Det har även funnits en anslagstavla med bilder och information om Kenyautbytet. De externa aktiviteterna som framförallt skett inom Nacka Kommun, Stockholm stad och i Kariobangi och Korogocho i östra Kenya har resulterat i flera utställningar på bland annat Galleri Kontrast och Kulturhuset Lava i Stockholm, samt kulturcentret Alliance Francasie i centrala Nairobi. Detta har skapat möjlighet att via fotografier, filmer och texter nå en bredare publik. I samband med besöket från partnerskolan i Kenyas besök i Sverige under första utbytet anordnades även stödgalan ”Love & Understanding” den 24 september 2010 på Dieselverkstaden i Sickla. Initiativet kom från en av de elever som deltog i planeringsresan. Tillsammans med två klasskamrater planerade och genomförde hon stödgalan som en del av sitt

1-2. se bilaga 1 och 2

projektarbete (f.d. gymnasiearbete). Galan, som fick stöd av Olof Palmes Minnesfond, uppmärksammade utbytet genom att ordna en gala med filmvisning, uppträdanden av de kenyanska och svenska eleverna samt externa band. Syftet var att samla in pengar till ungdomsorganisationer i Kenya. Stödgalan bidrog också till att motverka stereotypa föreställningar, visa på den kraft och kreativitet som finns bland ungdomar i Kenya och lyfta fram likheter mellan de svenska och kenyanska ungdomarna.

Inför utbytesresan till Kenya i februari 2010 träffades Kenyagruppen alltmer regelbundet för att planera och förbereda resan. Intresset av att få resa var stort bland eleverna och alla hade möjlighet att ansöka för att delta i utbytesresan. Engagemang under kenyanernas besök tidigare under hösten, aktivt deltagande i planering och kvalitén på ansökan var de kriterier som bedömdes av den grupp lärare som ansvarade för rekryteringen. Sex veckor innan avresa valdes tolv elever och tre reserver ut bland ett 30-tal sökande. I förberedelserna ingick det att läsa och diskutera texter som knyter an till de tidigare diskussionerna kring vår bild av Afrika. En bok vi läste var Chinua Achebes (2004) ”Allt går sönder”, som skildrar kollisionen mellan det traditionella Afrika och det Europa som med mission och vapen koloniserade stora delar av den afrikanska kontinenten. En annan text är inledningskapitlet i ”Afrika: framtidens kontinent” (Dowden, 2008) där författaren beskriver hur föreställningarna om Afrika söder om Sahara ofta inte stämmer med den verklighet besökaren möter väl på plats. Enligt Richard Dowden är den ensidiga bild vi fått genom nyhetsrapporteringen en bidragande orsak till att bilden Afrika ofta förknippas med katastrofer och våldsamma konflikter.

Väl framme på Our Lady of Fatimas skolgård i östra Nairobi blir vi väl mottagna. De vänskaper som skapats under tidigare utbyte förstärktes när de svenska och kenyanska lärarna träffades på nytt. Nya kontakter knöts och nya nätverk byggdes upp. Medieprojektet om att skildra gator genomfördes tillsammans med eleverna i journalistklubben. Olika elevgrupper gav sig ut i Nairobi och skildrade gatumiljöer. En grupp hamnade i Muthaiga, ett av Nairobis mest exklusiva områden, här är husen dolda bakom höga murar och stora plåtgrindar med säkerhetsvakter. Andra grupper skildrade dammiga marknadsgator och gator där familjer trängdes i plåtskjul i några av Nairobis stora slumområden. Enligt urbansociologen Mike Davis (2006) som skrivit den uppmärksammade boken ”Planet of slums” räknas Nairobi till en av världens mest ojämlika städer när det gäller fördelning av mark och resurser. För de svenska eleverna och lärarna väckte mötet med Nairobi blandade känslor. Det var svårt att värja sig mot de stora kontrasterna mellan köpcentrets överflöd och fattigdomen som hela tiden fanns närvarande. Att fånga upp gruppens intryck och känslor blev en viktig rutin. Varje kväll samlades vi på vandrarhemmet och samtalade om dagens upplevelser. Varje elev och lärare fick delge en speciell händelse under dagen som vi sedan reflekterade över tillsammans.

Lektionsbesöken på Our Lady of Fatima, varvades med studiebesök och workshops på organisationer i östra Nairobi. I slutet av utbytet samlades representanter från lokala organisationer och ansvariga lärare från journalistklubben för att diskutera möjligheten att starta ett mediecenter för ungdomar som vill studera media efter avslutad gymnasieutbildning. Ett mediecenter skulle även innebära en möjlighet att skapa ett långsiktigt engagemang som kunde fortsätta även när själva utbytet med partnerskolan avslutats. Diskussionerna kring att starta ett mediecenter fortsatte under våren och sommaren. Hösten 2011 bildade elever från MediaGymnasiets Kenyagrupp föreningen Nacka Nairobi Initiative. Ett samarbete inleddes med organisationen Be Kids Australia från Australien som under flera år jobbat med ungdomar i Korogocho. Tillsammans med representanter från Obonyo Foundation i Kenya och Be Kids bildades en styrelse. En lokal hyrdes i en fastighet några kvarter från skolan. I februari 2012 reste en lärare på MediaGymnasiet ner till Nairobi med sin familj för att delta i invigningen av K-Youth Media. Kopplingen mellan mediecentret och partnerskolan var tydlig från början, flera av de kenyanska elever som deltog i det första utbytet påbörjade den första sexmånadersutbildningen inom film, foto och journalistik.

4.2 Utbytet 2012-2013

Samarbetet med Our Lady of Fatima fortsatte och ett nytt utbyte inom Athena genomfördes under läsåret 2012/2013. Även denna gång besökte de kenyanska eleverna och lärarna Sverige under hösten och de svenska eleverna och lärarna reste till Kenya under tidig vårtermin. Arbetet med dokumentation på temat stad och identitet fortsatte och under de båda resorna gjorde eleverna reportage om besöken i varandras hem. De kenyanska eleverna beskrev i texter sina intryck från besöken i svenska hem och de svenska eleverna om sina upplevelser att besöka hem i Kenya. Reportagen gav intressanta inblickar i varandras vardag och verklighet. Likheter och skillnader mellan förorten Västertorp i Stockholm och området Kiamako i östra Nairobi lyftes fram i en av texterna. En elev från Kenya skrev om besöket i en villa i Huddinge och en svensk elev om sitt besök i en höghuslägenhet i Kariobangi. Efter önskemål från en grupp elever hölls även en workshop med fokus på identitet och mode. Tanken var att utmana föreställningar kring kenyansk och svensk ungdomsidentitet, mode och genus. Vi samlade ihop kenyanska och svenska mode- och ungdomstidningar som vi använde som inspiration. Uppgiftens syfte var att vända på stereotyper i bildskapandet och eleverna fick agera både framför och bakom kameran.

Under utbytet 2012/2013 genomfördes även en rad studiebesök som gav nya perspektiv på de båda städerna. I Stockholmsförorten Husby berättar ungdomsnätverket Megafonen om när invånarna drabbades av de kravaller och den vandalisering som uppstod efter

dödsjutningen under sommaren 2012. Besöket vidgade perspektiven och visade på problemet med den ökade segregeringen i Stockholm. I en välbärgad Nairobi-förort besökte vi under utbytet i Kenya filmskolan Mohammed Amin Foundation som startat till minne av den legendariske fotografen Mohammed Amin och kulturcentret GoDown centrum, ett kreativt kulturcentrum i centrala Nairobis industridistrikt. K-Youth Media fick rollen som extern partner och eleverna från de båda skolorna tillbringade en hel del tid tillsammans med studenterna där. Samarbeten mellan partnerskolan och mediecentret inleddes och elever från journalistklubben kom till K-Youth på helger och gick kurser inom radio och tidningsproduktion. Personal och studenter från mediecentret har även utbildat journalistklubbens elever inom foto och film. En debatt kring yttrandefrihet och demokrati där både svenska och kenyanska elever deltog genomfördes även under utbytet. Den sista dagen hade vi en utvärdering tillsammans med lärare och elever. Ett av de mest uppskattade inslagen var dagarna när de svenska eleverna och lärarna fick bo hos familjer. Detta gav en unik inblick i kenyanskt vardagsliv och förstärkte vänskaperna. Ett liknade upplägg skedde även under utbytesresan i Sverige när elever och lärare från MediaGymnasiet tog emot de kenyanska besökarna i sina hem.

4.3 Dokumentaion och informationsspridning

MediaGymnasiet har vid ett flertal tillfällen fått inbjudan att föreläsa om hur vi arbetat med dokumentation i utbytet vid Universitet- och Högskolerådets uppstartsseminarium. Skolor från hela Sverige som jobbar med utbyten deltog. Vi arrangerade också en workshop där inbjudna lärare i regionen fick praktiska tips kring hur de själva kan genomföra medieprojekt i sina utbyten. Under 2012 fick jag kontakt med den norskfinansierade biståndsorganisationen Mimenta som tillsammans med Arkitektur- och Designcentrum (fd. Arkitekturmuseet) i Stockholm och kulturcentret GoDown i Nairobi som planerade en stadsfestival i Nairobi samt en utställning med flera seminarier i Stockholm. En rad inbjudna aktörer från både Kenya och Sverige inbjöds att delta i förberedelser och diskussioner däribland utbytet mellan MediaGymnasiet och Our Lady of Fatima. Under 2013 konkretiserades utställningsplanerna och vi blev tillfrågade om vi ville delta med bilder och texter i utställningen som fick titeln: "Vem är staden? Möten mellan Nairobi och Stockholm". Vår egen process med att jämföra Stockholm och Nairobi passade väl in i utställningens kontext. Inledningstexten till utställningen sammanfattade städernas likheter och utmaningar på följande sätt:

"Alla växande städer i världen kämpar med likartade utmaningar – hur kan staden växa och samtidigt bli hållbar, trygg och attraktiv för alla? Hur social, etnisk och ekonomisk segregation kan motverkas är högaktuella frågor för både Nairobi och Stockholm. Är vi alla del av samma stad? Vem är staden? För dig?" (Arkitektur- och Designmuseum, 2013)

Parallellt med förberedelserna inför utställningen på Arkitektur- och Designcentrum började planerna på att sammanställa de olika medieprojekten i bokform ta form. MediaGymnasiets ägare och skollledning ställde sig positiva till att bidra till finansieringen av en bok. Diskussioner fördes också med Our Lady of Fatima Secondary school kring vikten av en bestående dokumentation av utbytet. I Sverige visade både Nacka kommun och Universitet- och Högskolerådet intresse för att sprida boken. I Nairobi fanns intresse hos FN-organet UN- Habitat som jobbar med bostadsfrågor, Go Down Centre och några av samarbetsorganisationerna att hjälpa till med spridning och distribution.

Efter en planeringsresa och två genomförda utbyten inom Athenaprogrammet förändrades förutsättningarna. Det yrkesförberedande Medieprogrammet slussades ut i samband med gymnasiereformen GY2011. Möjligheten att söka bidrag genom Athena, som endast ger stöd till yrkesförberedande program fanns inte längre kvar. Som projektledare kände jag mig nöjd med de resultat som hade uppnåtts inom utbytet och arbetet med att bygga upp K-Youth Media tog allt mer av min tid. Våren 2014 fick jag ett brev av en av lärarna på Our Lady of Fatima. Hon undrade om det fanns möjlighet att fortsätta utbytet då förväntningarna var stora bland elever och lärare. Tillsammans med partnerskolan skickade jag in en ny ansökan om en ny planeringsresa denna gång inom programmet Atlas partnerskap. Utbytet fokus ändrades från yrkesinriktad mediaundervisning till en satsning på samarbeten mellan kärnämnen på de båda skolorna. Målsättningen var att skapa förutsättningar för lärare att regelbundet kunna hålla kontakt och samarbeta i olika kurser och ämnen. I slutet av januari anlände rektorn på Our Lady of Fatima, en lärare och två elever till Sverige. Samtal kring utvecklingen av utbytet pågick under det veckolånga besöket och båda skolorna kom överens om att söka pengar till ett utbyte kommande läsår. Under besöket pågick även utställningen på Arkitektur- och Designmuseum. Tillsammans med lärare och elever från partnerskolan i Kenya genomförde vi ett seminarium på temat: Plats och identitet. Under seminariet beskrev vi vårt arbete med att studera och dokumentera teman som familj, fysiska platser, normer i syfte att lyfta fram vardagsberättelser och visa på likheter/skillnader mellan ungdomar i Sverige och Kenya.

Sommaren 2014 reste en elev på MediaGymnasiet, som deltagit i utbytet tillsammans med sin mamma, till Nairobi för att ta ner fotbollar och skor till fotbollslaget Nyoda FC hon startat tillsammans med en elev från partnerskolan i Nairobi. Samma sommar reste en före detta elev på MediaGymnasiet till Nairobi. Han praktiserade på K-Youth Media, besökte vänner han fått genom utbytet och genomförde ett eget fotoprojekt. Eleven fick också i uppdrag att ta porträttbilder och genomföra intervjuer med kenyanska elever som deltagit i utbytet. Porträtten och intervjuerna blir sedan tillsammans med intervjuer och porträtt av utvalda svenska elever som deltagit i utbytesresor ett eget kapitel i boken. När jag senare sammanställde och redigerade materialet blev det påtagligt vilka möjligheter utbytet skapat för både de kenyanska och svenska eleverna. Flera av eleverna från Kenya

som deltagit i utbyten har studerat vidare på K-Youth Media, några har genom stipendium kunnat fortsätta med högre studier inom media på universitet- och högskolor. Flera av dem betonade i intervjuerna hur utbytet gett dem självförtroende att våga satsa på sina drömmar och nå ut med sina budskap. En av eleverna som fått anställning som projektansvarig på K-Youth Media uttrycker i sin intervju:

”Om vi kan få många unga att lära sig om fotografering och filmproduktion kan vi nå ut i vårt samhälle. Jag jobbar på K-Youth Media, jag lär ut och organiserar utbildningen och evenemang. Jag skriver också mycket och jag jobbar med min musikkarriär. I framtiden vill jag ha mitt produktionsbolag och jag vill bli en av de bästa på att planera evenemang i Kenya, inte bara i Kenya utan i hela världen.”

Jag minns denna elevs nyfikenhet när hon kom fram till oss i sin skoluniform under det första utbytet i Nairobi. Hon berättade om sina drömmar att jobba med TV-produktioner och bli nyhetsankare. Idag, fem år senare, har vi regelbunden kontakt kring arbetet med K-Youths medieutbildning som hon är med och utvecklar. Utbytet skapade möjligheter för henne att växa som person och skapa en yrkeskarriär. Flera av de svenska eleverna berättade i sina intervjuer hur utbytet förändrat deras bild av Afrika och skapat ett internationellt engagemang.

”Jag kom hem som en ny person med en ny syn på Afrika och Kenya. Genom de svenska medierna hade jag tidigare bara sett fattigdom och konflikter sällan människor bakom. Jag har insett att de finns många likheter mellan mig och mina kenyanska vänner, trots att vi lever i olika delar av världen med olika ekonomiska förutsättningar”.

4.4 Utbytet 2014-2015

Under läsåret 2014-2015 genomfördes utbytet inom Atlas partnerskap. Sex kenyanska elever och två lärare kom till Sverige på hösten och lika många lärare och elever från MediaGymnasiet reste till Kenya under vintern. Trots planeringen och den inarbetade kontakten med partnerskolan uppstod problem i kommunikationen. När jag efter sommaren föreslog datum för när de kenyanska lärarna och eleverna kunde komma till Sverige fick jag meddelande från ansvarig lärare i Kenya att hon väntar på besked från sin rektor kring den fortsatta planeringen. Jag blev stressad. Erfarenheter från tidigare utbyten har visat att processen med att söka pass och visum för deltagare från partnerskolan varit långdragen och att framförhållning är viktigt. När besked dröjde försökte jag nå rektorn på Our Lady of Fatima för att få klarhet hur vi skulle gå vidare. Efter en tids väntan fick jag ett kort epostmeddelande där hon skrev att skolans styrelse ifrågasätter vilken nytta utbildningen haft för elevernas akademiska resultat. Hon ser det svårt att genomföra någon resa under hösten. För mig personlig blev det en tung prövning då initiativet att

fortsätta utbytet kom från partnerskolan. Det fördjupade samarbetet som diskuterades under planeringsresan och de avtal vi ingått verkade inte ha någon betydelse. De ändrade planerna satte tålamodet på prov och jag kände mig osäker på om utbytet över huvud taget skulle gå att genomföra. Eleverna i MediaGymnasiets Kenyagrupp hade höga förväntningar på att eleverna och lärarna skulle komma under hösten och inför den planerade resan till Kenya i februari. Jag ringde till handläggaren på Atlas Partnerskap och förklarade situationen. Strax innan jul kom beskedet från rektorn på Our Lady of Fatima där hon uttryckte att hon ville stödja ett fortsatt utbyte. Hon föreslog att MediaGymnasiet skulle komma som planerat i februari och att partnerskolan från Kenya skulle komma senare under våren 2015. Utbytet genomfördes med lyckat resultat. Samtidigt uppkom flera frågeställningar som ringade in svårigheten med att skapa långsiktiga samarbeten. Kommunikation, maktstrukturer och skilda skolsystem är några av de frågor jag valt att belysa i kommande resultat- och diskussionsdel där jag reflekterar över fallgorpar och framgångsfaktorer i arbetet med utbytesprojektet.

5. Resultat- och diskussionsdel

Utbytet mellan MediaGymnasiet och Our Lady of Fatima Secondary school har väl uppnått det övergripande målet som beskrivs i skolans styrdokument kring internationalisering.

”Skolan ska bidra till att människor får en identitet som kan relateras till och innefatta inte bara det specifikt svenska, utan också det nordiska, det europeiska och ytterst det globala. Internationella kontakter, utbildningsutbyte med utlandet och praktik i andra länder ska främjas.” (Skolverket, 2011s.2).

Utbytet har skapat förutsättningar för elever och lärare att mötas, utbyta erfarenheter och diskutera internationella frågor. Enligt min åsikt har Sida genom Universitets- och högskolerådet satsat sina biståndspengar väl när man skapat förutsättningar för elever och lärare att genomföra resor och utbyta kunskaper. Arbete med dokumentation- och informationsspridning och uppbyggnaden av mediecentret K-Youth Media som har beskrivits är exempel på framgångsfaktorer som uppmärksammas. Samtidigt har det funnits brister som inte går att ignorera. Som projektledare har jag brottats med de utmaningar som dyker upp när ett långsiktigt utbyte ska byggas upp. En utmaning har varit att upprätthålla engagemang mellan utbytesresorna och skapa pågående samarbeten mellan lärare på de båda skolorna. Detta har visat sig vara svårt på grund av tidsbrist, olika kurs- och ämnesplaner och skilda skolsystem. De ojämlika maktförhållanden mellan de båda skolorna som innebär att finansiering och rapportering styrs från Sverige har

försvårat möjligheten att uppnå ett jämlikt förhållande. I denna del av texten beskriver jag utmaningar och reflekterar över några av de svårigheter som vi har ställts inför under utbytet. Jag funderar även på vad som kunde gjorts annorlunda. I slutet av resultat- och diskussionsdelen sammanfattar jag de framgångsfaktorer som uppnåtts.

Fredagen den 31 januari 2014 har Universitets- och högskolerådets upptaktseminarium för nystartade projekt inom Atlas. Benjamin Knutsson (2014) forskare från Göteborgs universitet, håller ett föredrag om "Internationella skolutbyten- fallgropar och framgångsfaktorer". Efter föreläsningen berättar jag tillsammans med rektor, lärare och elever från Our Lady of Fatima, MediaGymnasiets rektor och en kollega om hur våra båda skolor byggt upp ett framgångsrikt samarbete. Knutsson (2014) betonar vikten av att verka för ett jämlikt partnerskap där tillit, dialog och lyhördhet är viktiga framgångsfaktorer. Det fallgropar som han lyfter fram är begreppet "Den vite mannens börda" som myntades av den engelske poeten Rudyard Kipling (Kipling, 1899). Han ringar in den koloniala föreställningen att "dom" behöver "vår" hjälp. Enligt Knutsson kan detta leda till att den "svenska partnern" ensam försöker styra upp utbytet på grund av begränsad tid för dialog. En annan fallgrop är att om man ger en för ensidig bild av verkligheten kan detta leda till exotism.

Trots de bästa intentioner tror jag det är mycket svårt att bedriva ett jämlikt utbyte mellan två skolor i så skilda delar av världen. Under utbytet med Our Lady of Fatima blev maktperspektivet tydligt från början eftersom det var vi som hade finansieringen. Partnerskolan hamnade i en beroendeställning. Gränsen mellan ett utbyte och bistånd har ibland varit svår. Jag minns de förfrågningar vi fick i början om vi kunde hjälpa till att stödja skolavgifter för elever vars familjer saknade resurser och hur partnerskolan bad oss stödja en insamling som pågick för att köpa en skolbuss. Utrustning i form av kameror och datorer har vid olika tillfällen donerats. Kommunikationen har också påverkats av maktperspektivet. Den som ansvar för finansiering och rapportering styr planeringen och sätter agendan.

Det tar tid att bygga relationer och min upplevelse har varit att dialogen förbättras under tiden utbytet pågått. Inför utbytet 2014-2015 fanns en vilja att fördjupa och utveckla samarbeten mellan lärare på de båda skolorna. Det kändes därför som ett bakslag när kommunikationen sex månader senare försämrades och hela utbytet hängde i luften. När rektorn sa att skolans styrelse ifrågasatte hur utbytet gynnade elevernas studieresultat kände jag en enorm besvikelse. Handlade allt vi byggt upp och genomfört bara om enskilda elevers studieresultat? Hade inte erfarenhetsutbytena, mötena som lett till vänskaper och vidgat perspektiven och bildandet av mediecentret K-Youth Media som gett före detta elever möjlighet att gå kurser i media inget värde? När jag senare under utbytet samtalade med lärare och skolledning på Our Lady of Fatima framkom det att skolsystemet i Kenya främst prioriterar elevernas studieresultat och att det förekommit kritik från enskilda

lärare att utbytesresor bidragit till att eleverna resultat försämrats då de missat lektioner. Svårigheten att ersätta lärare som reser med vikarier var en annan sak de tog upp. När de kenyanska eleverna och lärarna kom till Sverige våren 2015 tog vi hänsyn till detta och planerade så att resan låg på ett skollov. Under tidigare utbyten hade partnerskolan i utvärderingar och samtal aldrig lyft fram vikten av att lägga utbytesresorna under skolloven så att eleverna inte missar undervisning och förberedelser inför examinationerna. Så här i efterhand inser jag att vi redan i planeringsstadiet på ett tydligare sätt borde ha diskuterat utbildningssystemets förutsättningar i Kenya och Sverige. Vi kunde också varit mer lyhörda i planeringsarbetet av utbytesresor. Tidspress och ojämlika förutsättningarna när det gäller att ordna pass och visum har också bidragit till att försvåra planeringen. För de kenyanska eleverna och lärarna har det varit en tidskrävande process att få fram dokument/födelsebevis som behövs för ansökan av pass. Trots god framförhållning och bra kontakter med svenska ambassaden i Kenya har det varit en tuff utmaning att få alla handlingar klara i tid. Under den senaste utbytesresan till Sverige blev det sista visumet klart dagen innan avresa. De båda lärarna som åkte med på resan lade ner ett enormt arbete på att få ut pass till eleverna. När vi från Sverige reser till Kenya får vi ett tre månaders visum, mot en kostnad, direkt på flygplatsen. En lärdom om framtida utbyten blir aktuellt är att låta partnerskolan i större grad få styra när utbytesresorna ska äga rum. En tydligare diskussion om de ojämlika förhållandena när det gäller resor är även viktigt för att öka förståelsen för varandras verkligheter.

Kommunikationen med skolledningen på MediaGymnasiet har fungerat väl när det gäller planering och genomförande av utbytet. Både rektor och skolans ägare har deltagit i flera utbytesresor till Kenya och på olika sätt engagerat sig när lärare och elever besökt Sverige. Rektorn på Our Lady of Fatima har stöttat utbytet från start och deltagit i utbytesresor, men kontakten med skolans styrelse har varit mycket begränsad. Eftersom maktstrukturerna tydligt skiljer sig i Kenya och Sverige så har det varit svårt att genomföra planering direkt med berörda lärare då det har behövt invänta klartecken från rektor som i sin tur kommunicerar med styrelse och skolministeriet.

Elevdeltagande har varit en viktig faktor för ett framgångsrikt utbyte. På MediaGymnasiet har det pågående arbetet inom ramen för skolans Kenyagrupp gett möjlighet för elever och lärare att träffas och diskutera internationella frågor och planera utbytesresor. En rekommendation jag har till andra skolor som vill genomföra internationella utbyten är att skapa ett öppet forum där alla intresserade, både elever och personal kan delta. Även ansökningsprocessen ska vara transparent och kriterierna bör vara tydliga. En utmaning som lärare har är att hitta tid för möten som ligger utanför lektionstid och skapa ett meningsfullt innehåll till dessa möten. Jag har haft turen att jobba tillsammans med en engagerad grupp kollegor som under lång tid engagerat sig i att utveckla arbetet med utbytet på skolan och några av dem har deltagit i flera utbytesresor. Under de sex år som

gått har nya lärare tillkommit och några av de som var med från början har avslutat sitt engagemang. Totalt har sju lärare deltagit i utbytesresor samt rektor och ägare. Bland eleverna har engagemanget varierat beroende på hur aktivt arbetet med utbytet varit. Kenyagruppern hamnade i en svacka hösten 2014 när det fortfarande rådde oklarhet om utbytet skulle genomföras. Ovissheten gjorde att planeringen haltade. Arbetet med att sammanställa boken hade påbörjats och vi ägnade en del av mötestiden åt att diskutera innehållet. Två elever från Samhällsprogrammet som under en tid hade deltagit i mötena började ifrågasätta bokens ambition att lyfta fram vardagsskildringar och hitta likheter mellan de svenska och kenyanska ungdomarna. Några veckor innan jul när vi äntligen fick klartecken från rektorn på Our Lady of Fatima att utbytet kunde fortsätta kallade jag Kenyagruppern till möte för att berätta de goda nyheterna.

Deras ifrågasättande ringar in några problematiska aspekter som inte går att blunda för. Ett jämlikt partnerskap (Knutsson, 2014) är svår att uppnå när förutsättningarna skiljer sig åt. Flera av eleverna på MediaGymnasiet har på egen hand kunnat resa till Kenya för att besöka sina kenyanska vänner efter de slutat gymnasiet. För de kenyanska eleverna är en sådan resa en dröm som är svår att uppnå. Fanon (1995) beskriver den svarta människans erfarenhet av kolonialismen. Mycket av dessa strukturer lever kvar idag genom skapandet av gränser, migrations- och handelspolitik. Det är bra att förhålla sig kritiskt och fatta beslut utifrån sin egen värdegrund. Samtidigt tror jag ett intellektualiserande kan stå i vägen för upplevelser, möten och diskussioner som kan vidga perspektivet och skapa andra frågeställningar. Jag tänker på den nuvarande kenyanska ambassadörens positiva ord om möjligheter för ungdomar och elever att träffas och diskutera och tillsammans skapa berättelser. När jag följer de kenyanska eleverna som deltagit i utbyten på Facebook så vittnar deras inlägg och bilder om att utbytet gett dem chanser som de annars inte fått. En av eleverna står bakom kameran och filmar en nyhetsuppläsare på en kenyansk tv-kanal, en annan undervisar ungdomar i fotografi. Min vän Raphael Obonyo som introducerad mig till Korogocho reser nu runt i hela världen som rådgivare åt FN.

Fokusering på dokumentationen, informationsspridningen och satsningen på K-Youth Media, som erbjuder ungdomar i Kenyas slumområden möjlighet att utbilda sig inom foto- film och journalistik har varit en viktig del av utbytet. Sedan utbytet startade har diskussionen kring bilden av Afrika i svensk media problematiserats. Enligt studien ”#alla har ett namn- Bilden av svenskt bistånd i Afrika” (Lundstedt, 2015) som gjort en medianalys av 1221 artiklar i svenska tidningar och magasin har antalet offerbilder i rapporteringen minskat. Från att ha dominerat rapporteringen och utgjort 30 procent av alla bilder 2011-2012, står offerbilderna nu för 15 procent av alla bilder. Jag märker också en större medvetenhet från redaktioner och institutioner i Sverige att berätta andra berättelser än de som är kopplade till katastrofer och bistånd. Ett positivt exempel är Svenska Filminstitutets forum Filmrummets temadag ”Black is the new black” (2014) där filmare,

författare och konstnärer med rötter i Afrika diskuterade vikten av att afrikanerna själva ska få skapa sina berättelser och berätta om sin verklighet. Jag anser att utbytet bidragit till att uppnå detta. De gemensamma medieprojekt som de svenska och kenyanska eleverna genomfört har lagt grunden till utvecklingen av K-Youth Media där eleverna lär sig redskapen för att spegla sin egen verklighet. Spridningen av boken "NackaNairobi" (Rosshagen, 2015) kommer förhoppningsvis skapa möjligheter att nå nya målgrupper och skapa diskussioner om vikten av mänskliga möten som ett viktigt led i strävan att förstå den komplexa värld vi lever i. För min del har det varit en stor förmån att bidra till denna utveckling.

6. Reflektion

Torsdagen den 22 oktober 2015 hade vi releasefest för boken "NackaNairobi" på Galleri Demo i Stockholm. Raphael Obonyo som var med och startade utbytet var på plats tillsammans med flera av de elever från MediaGymnasiet som deltagit i utbytet. Boken är ett avslut på ett framgångsrikt utbyte, samtidigt är den starten på en ny resa. Min förhoppning är att "NackaNairobi" ska få stor spridning och leda till nya samarbeten som skapar möjligheter för ungdomar att mötas och skildra vår samtid.

7. Bilagor

Bilaga 1: Förstasidan. Dagens Nyheter 2008-01-25

Bilaga 2: Förstasidan. Dagens Nyheter 2008-02-13

8. Referenser

- Achebe, C. (2004). *Allt går sönder*. Bokförlaget Tranan.
- Arkitektur- och designmuseum (2013). *Vem är staden? Möten med Nairobi och Stockholm*. Utställning.
- Bergström, B. (2007). *Effektiv visuell kommunikation*. Carlsson bokförlag.
- Carlsson, A. & Koppfeldt, T. (2001). *Bild och retorik i media*. Liber AB.
- Curtis, B. (2008). *Omslagsbild från Kenya*. I Dagens Nyheter, 2008-01-25.
- Dagens Nyheter (2008a). *Förstasidan*. Dagens Nyheter, 2008-01-25.
- Dagens Nyheter (2008b). *Förstasidan*. Dagens Nyheter 2008-02-13.
- Davis, M. (2006). *Planet of slums*. Verso.
- Dowden, R. (2008). *Afrika- framtidens kontinent*. Leopard förlag.
- Fanon, F. (1995). *Svart hud vita masker*. Diadalos.
- Filmrummet (2014). *Black is the new black*. Seminarium. Bio Victor, Svenska filminstitutet 2014-10-09.
- Kipling, R. (1899). *Den vite mannens börda*. Dikt i tidskriften McClure's 1899.
- Knutson, B. (2014). *Internationella skolutbyten- Fallgropar och framgångsvägar*, Föreläsning, Universitet- och högskolerådet, Wallingatan 2. 2014-01-31.
- Lundstedt, M.(red.) (2015) *#alla har ett namn- Bilden av svenskt bistånd i Afrika*. We effect Botkyrka Offset AB.
- Ngozi Adiche, C. (2009). *The danger of the single story*. Föreläsning. https://www.youtube.com/results?search_query=the+danger+of+a+single+story (2015-10-20).
- Rosshagen, M.(red.) (2015). *NackaNairobi*. MediaGymnasiet Förlag&Distribition.
- Skolverket (2011). *Förordning om läroplan för gymnasieskolan*. Skolverket.

